

коли заходила розмова, що в будь-якому разі цю зброю треба доставити на фронт. І я був не самотній у своїх сумнівах. Всі, хто був присутній на показових стрільянинах, були згодні, що ця гармата жодним чином не позначиться на кінці війни. Але Гітлер наказав негайно відновити роботу над нею і зажадав доставити їх у передові лінії» [1, 258].

На початку лютого 1945 р. програму з виробництва «Фау-3» було закрито. А 9 травня 1945 р. англійські сапери підірвали «фортецю Мімоєккес». Підземні споруди здебільшого залишилися недоторканими, лише підходи до тунелів завалило камінням. Чотири знаряддя різного ступеня комплектності дісталися американським військовим фахівцям і були переправлені до США, де пройшли випробування на Абердинському полігоні штату Меріленд. З 2010 р. «фортеця Мімоєккес» є частиною музею «Купол Ельфа» – колишнього німецького бункера у Франції, який у свій час застосовувався для підготовки та заправлення ракет «Фау-2» [3, 60–61].

Отже, нова зброя – «Фау-3», – за допомогою якої командування вермахту розраховувало створити рішучий перелом у війні на користь Німеччини, не виправдала надій. Напад на Англію, який, на думку Гітлера та його оточення, повинен був поставити цю країну на межу катастрофи, зазнав повного провалу. Помітного впливу на перебіг військових дій багатокамерні гармати не мали. Серед причин невдач варто зазначити форсування виробництва зброї, які вплинули на технічну складову, і своєчасні та ефективні контрзаходи англійського уряду.

Джерела та література

1. Дорнбергер В. Фау-2. Сверхоружие Третьего рейха. 1930–1945 / пер. с англ. И. Полоцка. Москва: Центрполиграф, 2004. 352 с.
2. Портер Д. Секретное оружие Гитлера. 1933–1945 / пер. с англ. А. Курчакова. Ростов-на-Дону: Феникс, 2011. 262 с.
3. Zaloga S. German V-Weapon Sites 1943–45. UK. Osprey Publishing Ltd., 2008. 68 p.
4. Zaloga S. Superguns 1854–1991: Extreme Artillery from the Paris Gun and the V-3 to Iraq's Project Babylon. UK. Osprey Publishing Ltd., 2018. 48 p.

Кітитор Дмитро

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПЕРШИЙ ПРИХІД «ТАЛІБАНУ» В АФГАНІСТАН: ТРАНСФОРМАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ТА ПОЛІТИКИ

***Анотація.** У статті розглядається питання «Талібану» в контексті становлення його влади в Афганістані та питання політики «Талібану» в державі; визначається, як дії талібів впливали на життя населення та чому їм не вдалося керувати країною після 2001 р.*

***Ключові слова:** Афганістан, «Талібан», політика, ідеологія, Іслам, Мухаммад Омар.*

***Abstract.** In this article, we will consider the Taliban in the context of the establishment of their power in Afghanistan. Consider the country's Taliban policy, how the Taliban's actions have affected the lives of the population, and why they have failed to run the country since 2001.*

***Keywords:** Afghanistan, Taliban, politics, ideology, Islam, Muhammad Omar.*

Насамперед потрібно наголосити на тому, хто такі таліби. Саме слово «таліб» має кілька етимологічних значень, більш популярною версією перекладу цього слово є «учень», або ж «шукач знань». «Талібан» як організація виник у 1994 р., однак він має набагато глибшу історію. Питанням «Талібану» та Афганістану займалися багато дослідників, як західних сходознавців, так і представників колишнього радянського простору. Серед науковців, на нашу думку, потрібно виділити Ахмед Рашида з його роботою «Талібан. Іслам, нафта і нова Велика гра в Центральній Азії», М. Ф. Слінкіна, українського сходознавця, який значний час пропрацював в Афганістані, з роботою «Афганістан: сторінки історії (80–90-ті рр. XX ст.)», також варто назвати роботи Р. Р. Сікоєва, Вільяма Мейле.

Під час Афганської війни 1979–1989 рр. досить багато пуштунів виїхали з Афганістану у Пакистан, там були організовані медресе, де проходили навчання біженці з Афганістану. Згодом із цих медресе був створений «Талібан».

Таліби у своїй політиці, ідеології зовсім не схожі на інші радикальні ісламські угруповання. У своїй ідеології вони переважно мають риси «Деобандизму».

Загалом їхня ідеологія полягала в тому, що в них передовою ідеєю була боротьба із «загальною невірою», де під мітку ворога потрапляли майже всі, окрім самих талібів. Ворогам талібів передусім були кафіри (люди сповідують іншу релігію), а також в розумінні талібів «мусульмани-лицеміри», це ті, які не дотримуються правил ісламу (не моляться, не дотримуються постів тощо). Звідси походили й інші положення. Це створення національної Ісламської держави. У їхньому трактуванні джихад полягає в тому, щоб проводити боротьбу проти «невірних» [1].

Загалом в ідеологічному плані «Талібан» стоїть окремо від інших радикальних мусульманських груп. Він за своєю натурою є особливим, оскільки активно просуває ідею «істинного ісламу», будь-які суперечки навколо ісламу трактуються ними як єресь. За словами А. Рашида, «Талібан» утворив дещо нове за своєю суттю – новий ісламський фундаменталізм, який не визнає інші політичні системи. Зробивши це, вони висунули нову, радикальну та загрозливу для всіх урядів регіону модель ісламської революції [3; 103].

Після приходу до влади в Афганістані в 1994 р. талібів розпочато перетворення країни на державу, де основою права є шаріат, звідси, у трактуванні «Талібану». 1996 р. можна назвати роком «законотворчості» в талібанському Афганістані. Зокрема, в цьому році було запроваджене «Верховне керівництво Амар Біль Маруфа», де розписували всі заборони в Афганістані, з погляду західної людини, та навіть, якщо порівнювати з іншими мусульманськими країнами, наприклад з Іраном, людина не мала взагалі ніяких прав, а якщо ти жінка, то краще навіть не виходити нікуди, оскільки за жінками велося ретельне слідкування.

Для прикладу: заборонялося стрижка та бриття бороди. У разі бриття чоловік буде затриманий до моменту, поки не виросте борода. Заборонялося тримати одомашнених птиць, наприклад голубів. Заборонялося прослуховувати музику. Окрім прослуховування релігійних молитов. Заборонялося відщувати волосся чоловікам. Жінкам заборонялося прати нижню білизну в громадських місцях. Це лише маленька частина заборон, з одного боку безглузвих, з іншо-

го – зрозумілим нам, якщо повертатися до їхньої ідеології, до їхнього сприйняття ісламу [3; 226].

Чому сталося, що «Талібан» зумів прийти влади? Насамперед варто зосередити увагу, хто керував державою між 1992–1994 рр. Насправді відповіді односторонньої не буде, оскільки події 1979–1989 рр., а саме Афганська війна та окупація країни Радянським Союзом, значно вплинули на розвиток держави Афганістан, адже більшість населення країни виступала проти реформ, які проводили чи намагалися провести в цей період, оскільки вони суперечили шариату. Наприклад, націоналізація сільськогосподарських земель, а також військова і політична окупація Радянським Союзом. Все це породило військову боротьбу в Афганістані, де спочатку до влади прийшли моджахеди. Зауважимо, що і моджахедам, і талібам США на початку допомагали скинути владу, нав'язану Радянським Союзом. Моджахеди для населення здебільшого запам'яталися як насильники, мародери тощо. Звідси «Талібан» отримав підтримку серед пуштунів – народу, який становить більшу частину населення Афганістану.

За період свого панування 1996–2001 рр. в країні не сформувалася єдина структура управління державою, навіть з огляду на те, що влада була в руках однієї людини – Мухаммада Омара. Головна причина, на нашу думку, полягала в їхній ідеології – питання «загальної невіри». Проявлялося це в тому, що «Талібан» відмовився призначати місцевих лідерів у регіонах Афганістану, натомість розпочали призначати пуштунів на посади в регіони, де їх ніколи не було у великій кількості.

Також перестали працювати міністерства, де-юре вони існували, однак де-факто Омар прибирав міністра, який міг створити йому конкуренцію, відправивши його на фронт. Коли міністр на фронті, його міністерство не ухвалює жодних рішень. Через цю систему жоден міністр не міг набути достатньо професійних навичок або сприяти своїм близьким. Мулла Омар швидко посилав надто могутнього міністра назад на фронт. Через це країна опинилася без уряду, а керівництво руху не мало зрозумілого розподілу обов'язків серед членів [3; 109].

Через неоднорідну політику в «Талібані» утворилися дві групи – радикальних та помірних талібів. Більшість перших складали польові командири та старійшини південних пуштунських племен, основна причина цього – бажання зберегти посаду і надалі, звісно, не обходилося і без тих мулл, які були на етапі створення «Талібану». Однак до радикального крила входила правляча верхівка, зокрема Мухаммад Омар.

У кожній з цих груп був свій центр. Для радикалів був Кандагар, а для помірних талібів – Кабул. Однак без згоди Кандагара кабульська сторона фактично не мала права на будь-які дії.

У зовнішній політиці «Талібан» робив усе, щоб його визнали. Передусім цим займався Кабул. Вони відкривали неофіційні представництва в США, ФРН та інших країнах Європи. Проводили зустрічі в групі «6+2» [2, 124–125]. Проте на офіційному рівні талібам не вдалося отримати визнання світом, адже існували непримиренні розходження з ідеями Заходу. Отже, через терор у країні США та Європа не могли, чи не хотіли, визнати «Талібан». Взаємини погіршилися після того, як «Талібан» підтримував діяльність Усама бен Ладена.

Навіть більше, Талібан не отримав визнання серед більшості населення Афганістану. Оскільки, за словами афганського вченого А. Р. Аміна, щоб народ визнав легітимність того чи іншого правителя, щонайменше обов'язкове дотримання одного з двох умов: виборності або династійності. А. Р. Амін наводить приклади з історії Афганістану, коли правителі, які прийшли до влади як «узурпатори», що захопили владу силою, або «маріонетки», що прийшли до влади на «багнетах чужоземців», ніколи не визнавалися афганцями як законні.

Отже, у політиці Афганістан перетворився з країни, яку підтримували США в прагненні скинути владу, насаджену Радянським Союзом, на країну-вигнанця. У суспільстві, на нашу думку, не відбулися кардинальні зміни, оскільки на початку люди підтримували «Талібан», а до того моджахедів. Однак коли розпочалася тотальна тиранія проти народу Афганістану, навіть ті пуштуни, які спочатку підтримували «Талібан», потрохи відходили та розпочинали критикувати його представників. У 2001 р. перестав керувати Афганістаном. Однак 2021 р. Талібан повернувся.

Джерела та література

1. Арчаков М. К. Природа і корні ідеологічних установок руху «Талібан». *Общество: политика, экономика, право*. 2018. № 5. С. 15–18.
2. Білокреницький В. Я., Сікоєв Р. Р. Рух Талібан та перспективи Афганістану та Пакистану. Москва: Інститут сходознавства РАН, 2014. 216 с.
3. Рашид Ахмед. Талібан. Іслам, нафта та велика гра в Центральній Азії. I B Tauris & Co Ltd, 2002. С. 288.
4. Слінкін М. Ф. Афганістан: сторінки історії (80–90-ті рр. XX ст.). *Культура народів Причорномор'я*. Сімферополь: ТГУ, 2003. № 41.
5. Сікоєв Р. Р. Таліби (релігійно-політичний портрет). Москва: Інститут сходознавства РАН: Крафт +, 2004. 251 с.
6. William Maley. Fundamentalism Reborn?: Afghanistan Under the Taliban. NYU Press. 1998. p. 253.

Петрова Інна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ХУДОЖНЬОГО ФОНДУ УРСР ТА ЙОГО РЕГІОНАЛЬНИХ ВІДДІЛЕНЬ

Анотація. У науковій праці досліджено процес формування організаційної структури Художнього фонду УРСР та його регіональних відділень. Визначено основні завдання, які поклалися на ці інститути.

Ключові слова: Художній фонд УРСР, Донецькі художньо-виробничі майстерні, монументальне мистецтво.

Abstract. The scientific work investigates the process of forming the organizational structure of the Art Fund of the USSR and its regional branches. The main tasks assigned to these institutes have been identified.

Keywords: Art Fund of the Ukrainian SSR, Donetsk art and production workshops, monumental art.

Головним структурним елементом державної системи управління, що визначав основні напрями розвитку культурних процесів на теренах СРСР, було Мі-